

Roditeljstvo i ispitna i socijalna anksioznost

Grgić, Marina

Master's thesis / Diplomski rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Department of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Hrvatski studiji**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:734503>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-22**

Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI

Marina Grgić

**RODITELJSTVO I ISPITNA I SOCIJALNA
ANKSIOZNOST**

DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2017.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI
ODJEL ZA PSIHOLOGIJU

Marina Grgić

RODITELJSTVO I ISPITNA I SOCIJALNA ANKSIOZNOST

DIPLOMSKI RAD

Mentor: prof.dr.sc. Andreja Brajša - Žganec

Zagreb, 2017.

Sažetak

Cilj istraživanja bio je utvrditi u kolikoj mjeri percipirano roditeljsko ponašanje može predvidjeti izraženost simptoma ispitne i socijalne anksioznosti. Istraživanje je provedeno na $N=287$ učenika srednje škole koji su ispunili Upitnik ispitne anksioznosti, Ljestvicu anksioznosti u socijalnim interakcijama, Ljestvicu socijalne fobije, Upitnik percipiranih stilova roditeljstva te Upitnik roditeljskog ponašanja.

Utvrđena je značajna razlika između djevojka i mladića u izraženosti simptoma ispitne i socijalne anksioznosti. Pokazalo se da djevojke naspram mladića te pojedinci koji percipiraju majke autoritarnima naspram autoritativnima iskazuju višu ispitnu anksioznost. Također, što su veći intruzivnost i roditeljsko znanje oca i majke, induktivno rezoniranje majke te očevo i majčino kažnjavanje to je viša ispitna anksioznost. Nadalje, djevojke naspram mladića te pojedinci koji percipiraju oba roditelja autoritarnim naspram autoritativnim iskazuju više socijalne anksioznosti. Što su manje toplina, autonomija i intruzivnost oca i majke to je socijalna anksioznost veća.

Hijerarhijskom regresijskom analizom utvrđen je značajan doprinos tri bloka prediktora (spol, stilovi roditeljstva, dimenzije percipiranog roditeljskog ponašanja) pri objašnjenju varijanci ispitne i socijalne anksioznosti. Kao značajni prediktori ispitne anksioznosti pokazali su se spol, majčino roditeljsko znanje, induktivno rezoniranje majke, majčin autoritarni roditeljski stil, intruzivnost oca te očevo roditeljsko znanje. Što je veće majčino roditeljsko znanje, induktivno rezoniranje majke, intruzivnost oca te očevo roditeljsko znanje to je veća ispitna anksioznost. Značajni prediktori socijalne anksioznosti su očevo kažnjavanje, spol te majčina autonomija. Što je veće očevo kažnjavanje, viša je socijalna anksioznost. Djevojke naspram mladića pokazuju višu socijalnu anksioznost. Što je veća autonomija majke, to je socijalna anksioznost manja.

Ključne riječi: roditeljsko ponašanje, ispitna anksioznost, socijalna anksioznost, adolescenti

Abstract:

The goal of this study was to determine in what measure the perceived parental behaviour could predict the symptoms of Test and Social anxiety. The study was conducted of 287 high school students who completed measures of Test Anxiety Inventory, Social Interaction Anxiety Scale, Social Phobia Scale, Perceived Parenting Styles Survey and Parental Behaviour Questionnaire.

A significant difference between boys and girls was determined within expressed symptoms of Test and Social anxiety. It was observed the higher Test anxiety in girls as opposed to boys and in individuals who perceive their mothers Authoritarian rather than Authoritative. Furthermore, the higher the Intrusiveness and Parental knowledge of the father and the mother, Inductive reasoning of the mother and father and mother Punishment, the higher the Test anxiety scored. In addition, higher Social anxiety is expressed more by girls than boys and by individuals who perceived both parents Authoritarian rather than Authoritative. The less the Warmth, Autonomy and Intrusiveness of the mother and father is the higher Social anxiety scored.

Hierarchical regression analysis determined a significant contribution of three predicting blocks (gender, parenting style, dimension of perceived parenting behaviour) within the explained variance of Test and Social anxiety. Significant predictors of Test anxiety were gender, Parental knowledge and Inductive reasoning of the mother, mother's authoritarian parental style, father's Intrusiveness and Parental knowledge. Higher scores in mother's authoritarian parental style, fathers Intrusiveness and Parental knowledge predicted higher Test anxiety. Significant predictors of Social anxiety showed to be Punishment of the father, gender and Autonomy of the mother. The higher the Punishment of the father is the higher Social anxiety is. Girls exhibit higher Social anxiety than boys. Higher Autonomy of the mother is linked to lower Social anxiety.

Keywords: parental behaviour, test anxiety, social anxiety, adolescents

Sadržaj

1. UVOD.....	2
1.1. Roditeljstvo.....	2
1.1.1. Dimenzije roditeljskog ponašanja.....	2
1.1.2. Roditeljski stilovi odgoja.....	5
1.2. Ispitna anksioznost.....	7
1.3. Socijalna anksioznost.....	8
1.4. Povezanost roditeljstva i socijalne i ispitne anksioznosti.....	9
2. Cilj i problemi.....	11
3. Metoda.....	12
3.1. Sudionici.....	12
3.2. Instrumenti.....	12
3.3. Postupak.....	16
4. Rezultati.....	17
5. Rasprava.....	23
6. Zaključak.....	28
7. Literatura.....	29
8. Prilozi.....	33

1. Uvod

1.1. Roditeljstvo

Biti roditelj svakako je jedna od najzahtjevnijih uloga s kojom se pojedinci tijekom života susreću. S obzirom na širok spektar obveza i izazova koje uključuje, roditeljstvo možemo tumačiti na više načina. Jedan od njih je sam doživljaj roditeljstva koji obuhvaća odlučivanje za djecu, preuzimanje i prihvaćanje roditeljske uloge, redefiniranje vlastitih ciljeva, vrijednosti i doživljaja vlastite vrijednosti zbog emocionalnog i materijalnog ulaganja i ulaganja napora, te zbog nagrade u emocionalnoj povezanosti i doživljaju djetetova uspjeha i razvoja (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Također, možemo ga tumačiti kao roditeljsku brigu, odnosno roditeljsku skrb što se odnosi na rađanje djece, njihovo zaštićivanje i brigu za njihovo održavanje, život i razvoj te vođenje i pomaganje njihova razvoja. Nadalje, obuhvaća roditeljske postupke, aktivnosti i ponašanje koje roditelj poduzima kako bi osigurao sve ciljeve. Naposljetku, roditeljstvo tumačimo kao roditeljski odgojni stil, odnosno tipične emocionalne prilike roditeljstva unutar kojih se ostvaruju odnosi između djeteta i roditelja.

1.1.1. Dimenzije roditeljskog ponašanja

Odnos roditelj-dijete moguće je promatrati i na razini dimenzija. Iako postoje različiti metodološki i teorijski pristupi te mnogi čimbenici koji utječu na roditeljsko ponašanje, istraživanja ukazuju na značajnu stabilnost individualnih razlika u ponašanju roditelja prema djeci tijekom vremena (Collins i Russell, 1991). Istraživanja u posljednjem desetljeću ukazuju na tri dimenzije roditeljskog ponašanja: emocionalnost, bihevioralnu kontrolu i psihološku kontrolu/autonomiju (Barber, Stolz i Olsen, 2005).

Dimenzija emocionalnosti odnosi se na prirodu afektivnog odnosa između roditelja i djeteta (Barber i sur., 2005). Emocionalnost pokriva velik broj specifičnih konstrukata, poput privrženosti, srdačnosti ili topline i njegovanja (Macuka, 2007). Na jednoj krajnosti ove bipolarne dimenzije nalaze se emocionalna toplina, ljubav, prihvaćanje i ohrabrenje, dok su na drugoj hladnoća, udaljenost, neprijateljstvo i odbijanje djeteta (Klarin, 2006). Na temelju te dimenzije mogu se predvidjeti razvojni ishodi djeteta neovisno o kulturi, rasi, jeziku, spolu djeteta i roditelja (Rohner, 2004).

Emocionalno topli roditelji prihvaćaju svoju djecu, pružaju im podršku, razumijevanje, pažnju i brigu (Klarin, 2006). Pri discipliniranju djeteta koriste objašnjavanje, ohrabrivanje i pohvale. Djeca koja s majkom imaju pozitivan emocionalan odnos pokazuju ponašanje koje jača dječji emocionalni i socijalni razvoj (samoregulaciju i visoko samopoštovanje) te potiče mehanizme pozitivnog socijalnog funkcioniranja (Rohner i Brinter, 2002).

Emocionalno hladni roditelji zanemaruju svoje dijete i neprijateljski su raspoloženi prema njemu (Klarin, 2006). Oni otvoreno pokazuju znakove odbacivanja koje je izraženo kao neprijateljstvo ili agresija (tjelesno ili verbalno), indiferentnost ili zanemarivanje (tjelesna ili psihološka nedostupnost roditelja) i nediferencirano odbacivanje (subjektivni osjećaj djeteta da nije voljeno). Djeca imaju snažnu potrebu da ih roditelji prihvaćaju i vole te se izostanak takve ljubavi i pažnje može manifestirati u raznim oblicima problema u ponašanju, anksioznosti i nesigurnosti, slici o sebi te lošem školskom postignuću (Rohner i Rohner, 1980; prema Klarin, 2006). Manjak prihvaćanja i podrške povezan je s neadaptivnim razvojnim ishodima kod djece poput povlačenja, agresije i poremećaja pažnje (Cummings i sur., 2000; prema Macuka, 2007). Djeca čije majke u interakciji pokazuju nedostatak topline, odgovornosti i interesa za dijete više su orijentirana na svoje vršnjake, više vremena provode izvan obiteljskog doma te zbog nezadovoljene potrebe za ljubavlju i sigurnošću ulažu dodatne napore da zadobiju povjerenje, ljubav i pažnju okoline (Klarin, 2006). Odbačena djeca nezadovoljstvo i neprijateljstvo pokazuju u svim socijalnim okruženjima, ne samo u obitelji. Budući da su takva djeca preplavljena negativnim osjećajima, takvi im osjećaji onemogućavaju formiranje kvalitetnih prijateljskih odnosa, što rezultira negativnom socijalnom kompetencijom (Barber i sur., 2005).

Bihevioralna i psihološka kontrola odnose se na postupke koje roditelji primjenjuju s ciljem promjene ponašanja i unutarnjeg stanja djeteta (Barber, 1996; Darling i Steinberg, 1993; sve prema Keresteš, Brković, Kuterovac Jagodić i Greblo, 2012). Osnovna razlika između ovih dimenzija kontrole jest u ciljevima koje roditelji žele postići njihovom primjenom (Aunola i Nurimi, 2005). Primjenom psihološke kontrole roditelji nastoje kontrolirati djetetove unutarnje doživljaje, emocije i misli, a prisutni su i psihološki pritisak i ograničavanje. Takav oblik kontrole česti je uzrok adolescentne depresije, a ponekad i agresije. Za razliku od psihološke kontrole, bihevioralna kontrola pozitivan je oblik roditeljske kontrole. Primjenom bihevioralne kontrole roditelji nastoje regulirati djetetove

nepoželjne oblike ponašanja postavljanjem granica, pravilima ponašanja te nadziranjem ponašanja. Za roditelje čvrste kontrole karakteristično je strogo kontroliranje djetetovog ponašanja te djetetovo pridržavanje postavljenih pravila (Klarin, 2006). S druge strane, roditelji slabe kontrole postavljaju vrlo malo pravila te u manjoj mjeri nadziru ponašanje djeteta. Prečvrsta kontrola djetetovog ponašanja može dovesti do smanjene djetetove motivacije za postizanjem uspjeha. Suprotno tome, preblaga kontrola djetetova ponašanja može kao posljedicu imati agresivno i nedosljedno ponašanje.

Psihološka kontrola odnosi se na roditeljska ponašanja koja uključuju pretjeranu kontrolu djetetovih aktivnosti, sprečavanje samostalnog rješavanja problema, visoku razinu roditeljske pažnje, izazivanje osjećaja krivnje ili uskraćivanje ljubavi (Erceg, 2014). Pretjerana psihološka kontrola onemogućuje proces individualizacije i dovodi do razvoja psihološke zavisnosti, umjesto autonomije, te se razvija nepovjerenje u vlastiti identitet i ideje, kao i strah od gubitka povezanosti s roditeljima (Vizler, 2004). Dječji razvoj zahtijeva određen stupanj psihološke autonomije, kako bi ono kroz različite socijalne interakcije moglo razviti samostalnost i neovisnost. Takva kontrola predstavlja čimbenik rizika u razvoju. Međutim, i odsutnost ovakve kontrole također može negativno utjecati na djetetov razvoj. Svi oblici nadzora imaju različit utjecaj na djetetovo ponašanje, osobito psihološki nadzor. S druge strane odsustvo biheviornalne kontrole također negativno utječe na djetetov razvoj. Kako bi se dijete moglo što uspješnije socijalizirati, potreban je određen stupanj regulacije ponašanja kako bi dijete naučilo da socijalne interakcije uključuju pravila ponašanja i imaju određenu strukturu koju treba slijediti (Macuka, 2007).

Niska biheviornalna kontrola povezana je s antisocijalnim ponašanjem, dok je visoka psihološka kontrola povezana s depresijom (Barber i sur., 2005). Jaka psihološka kontrola djece povezana je s internaliziranim problemima u adolescenciji, dok je jaka biheviornalna kontrola povezana s niskom pojavnosti eksternaliziranih problema (Barber, Olsen i Shagle, 1994).

Majka i otac različito pridonose razvoju djeteta donoseći različite kvalitete u djetetov život (Klarin, 2006). Tijekom djetinjstva i adolescencije majke najčešće provode više vremena s djecom nego očevi (Collins i Russell, 1991). Priroda interakcije majka-dijete i otac-dijete je također različita. Majke su usmjerenije na brigu i njegu djeteta dok su očevi više usmjereni na igru s djetetom. Također, različito su izražene i dimenzije roditeljskog

ponašanja. Očevi su skloniji bihevioralnoj kontroli, dok su majke emocionalno toplije prema djeci te su sklonije psihološkoj kontroli (Keresteš, 2002). Vrlo često majke djeci pružaju podršku i bliskost, ali u komunikaciji potiču grižnju savjesti i osjećaj krivnje, čime manipuliraju djetetovim unutarnjim svijetom te povećavaju njegovu nesamostalnost (Aunola i Nurmi, 2005). Gray i Steinberg (1999; prema Aunola i Nurmi, 2005) utvrdili su kako je među adolescentima roditeljska privrženost čimbenik prevencije za depresivno i tjeskobno stanje, u većoj mjeri kada je povezana s visokom razinom psihološke kontrole, nego kada roditelji djeci pružaju previše samostalnost.

1.1.2. Roditeljski stilovi odgoja

Roditeljski ciljevi i vrijednosti izravno određuju roditeljski odgojni stil i istodobno utječu na konkretne aktivnosti i postupke roditelja u vezi s djetetovim potrebama i aktivnošću (Čudina-Obradović i Obradović, 2006). Pritom su konkretni razni rezultati izravna posljedica upravo roditeljskih aktivnosti. No, i roditeljski odgojni stil utječe na razvojne rezultate, ali neizravno. Naime, roditeljski odgojni stil utječe na djetetovo prihvaćanje roditeljskih utjecaja, na njegovu spremnost da bude socijaliziran te na to kako će dijete prihvatiti roditeljske aktivnosti i konkretne postupke.

Diana Baumrind (1971; prema Baumrind, 1991) je, na temelju dimenzija topline i kontrole, klasificirala 3 roditeljska stila kojima se mogu opisati roditeljska ponašanja, stavovi i vrijednosti, a koja su u neposrednoj vezi s razvojnim ishodima kod djeteta. To su permisivan, autoritaran i autoritativan stil. Maccoby i Martin (1983) nadodale su četvrti stil roditeljstva nazvan zanemarujući ili zapuštajući stil.

Roditelji koji pokazuju puno ljubavi i topline, ali i kontrole, ulaze u kategoriju autoritativnih roditelja, a taj je stil najpoželjniji jer stvara optimalan socijalizacijski kontekst za dijete (Bornstein, 2002). To je stil koji na najbolji način postavlja granice koje su u odgoju važne i djeca ih bez sumnje trebaju i traže. Takav će roditeljski stil potencirati razvoj djetetovih osobina poput znatiželje, samouvjerenosti, nezavisnosti, dobrog akademskog uspjeha (Pernar, 2010; Tokić, 2008). Autoritativno roditeljstvo pridonosi razvoju kompetencija te potiče razvoj otpornosti prema nizu negativnih utjecaja, uključujući stresne događaje i antisocijalne vršnjake (Glasgow, Dornbusch, Troyer, Steinberg i Ritter, 1997). Također, potiče aktivnu ulogu djece u verbalnom razgovoru i raspravama te time pridonosi

intelektualnom i kognitivnom razvoju koji čine važan temelj za razvoj socijalne kompetencije (Rueter i Conger, 1998). Takav roditeljski autoritet podrazumijeva i sposobnost i vještinu komunikacije s djetetom, poticanje djeteta, vođenje računa o raspoloženju djeteta, ne inzistiranje na pravu odrasloga, tj. pravu jačega kojem se dijete mora prilagođavati. Kod djece odgajane u ovakvom roditeljskom stilu prevladavat će osjećaji povjerenja, iskrenosti, poštovanja i zrele odgovornosti.

Kod autoritarnog stila roditeljstva prevladava nadzor nad pokazivanjem (ili osjećanjem) topline te je takav stil pogodan za razvoj osobina kao što su agresivnost, ćudljivost, niska razina tolerancije na frustraciju. Roditelji autoritarnog stila distancirani su, ne objašnjavaju pravila te ne potiču obostranu komunikaciju s djetetom. Odnos roditelj-dijete temelji se na odnosima nadređenosti i podređenosti te nagrade i kazne. Osjećaji koji kod takve djece dominiraju su strah, nepovjerenje, neiskrenost, lažno poštovanje, a oblikuje ih roditeljski način u kojem ima puno cinizma, grubosti, vrijeđanja (Pernar, 2010). Djeca ovakvih roditelja su nezadovoljna, nepovjerljiva i povučena (Tokić, 2008).

Permisivan (popustljiv) roditeljski stil uključuje nezainteresiranost i ignoriranje nepoželjnog ponašanja (Shaw i Wood, 2009; Klarin, 2006). Roditelji postavljaju male zahtjeve i provode slabu kontrolu, ali daju veliku toplinu i potporu (Čudina-Obradović i Obradović, 2002). Dijete se potiče da samo donosi svoje odluke i razvija nezavisnost, a pri tome nema nikakvog vođenja i kontrole od strane roditelja. Popustljivi roditelji djetetu ne pružaju jasnu i strogu strukturu, prilagodljivi su u postavljanju i ispunjenju zahtjeva (Pernar, 2010). Takav roditeljski stil onemogućuje djetetu stjecanje normi i pravila ponašanja, pa se djeca slabije snalaze u situacijama u kojima se susreću s autoritetima. Djeca permisivnih roditelja su nezrela, neodgovorna te slabe samokontrole.

Zanemarujući (zapuštajući, ravnodušni) roditeljski stil odnosi se na prilike roditeljstva unutar kojih se pred dijete postavljaju mali zahtjevi, a dijete nema nadzor, niti su mu pružene toplina i emocionalna podrška (Pernar, 2010). Ovaj roditeljski stil opisuje roditelje koji ne pokazuju interes za dijete, njegove želje, potrebe, uspjehe i neuspjehe. Zanemarujući roditeljski stil najčešće se povezuje s najnepoželjnijim razvojnim ishodima kod djece, jer ne potiče zdravi socijalni razvoj djeteta. Takva djeca razvijaju osobine kao što su neposlušnost, zahtjevnost, neprimjereno sudjelovanje u igri i drugim socijalnim aktivnostima.

1.2. Ispitna anksioznost

Ispitna anksioznost ili strah od ispita definira se kao složeni multidimenzionalni konstrukt koji uključuje kognitivne, afektivne, fiziološke i ponašajne reakcije na situacije procjene (Hong, 1998). Obilježavaju je stres i nelagoda u ispitnoj situaciji, uz izraženu percepciju bespomoćnosti (Dykeman, 1994). Može se javiti kao emocionalno stanje ili kao osobina ličnosti (Spielberger i Vagg, 1995). Ispitna anksioznost kao emocionalno stanje odnosi se na prolazni doživljaj anksioznosti koji se javlja kad osoba percipira stvarne ili zamišljene podražaje vezane uz situacije ispitivanja kao prijeteće ili opasne te na njih reagira osjećajima napetosti i brige te aktivacijom autonomnog živčanog sustava. Intenzitet anksiozne reakcije ovisi o stupnju percipirane prijetnje, koja ovisi o brojnim faktorima (npr. prirodi ispitnih pitanja, učenikovoj općoj sposobnosti i znanju ispitivanog područja, pripremljenosti za ispit, ali i o individualnim razlikama u anksioznosti koja označava crtu ličnosti). Anksioznost kao osobina ličnosti predstavlja relativno stabilne individualne razlike u procjeni situacija, pri čemu se širi raspon situacija percipira kao ozbiljna osobna prijetnja uz sklonost reagiranja intenzivnim anksioznim stanjem. Visoko ispitno anksiozni studenti obično imaju povišenu crtu anksioznosti te, u odnosu na nisko anksiozne studente, ispite percipiraju više prijetećim i opasnim. Također, nisko anksiozni studenti u ispitnim situacijama doživljavaju i manje intenzivne emocionalne reakcije. S obzirom da ispitno anksiozni studenti u ispitnim situacijama reagiraju većim intenzitetom i učestalošću, ispitna anksioznost može se smatrati situacijski specifičnom crtom anksioznosti.

Spielberger i Vagg (1995) navode dvije glavne komponente ispitne anksioznosti: brigu i emocionalnost. Emocionalnost obuhvaća fiziološke reakcije, kao što su znojenje ruku, nervoza, kratkoća daha, ubrzan rad srca i sl., dok se briga odnosi na kognitivnu preokupaciju mogućim posljedicama neuspjeha.

Ispitno anksiozne osobe su u situacijama procjene sklone reagirati sebi okrenutim interferirajućim mislima i brigama, poput osjećaja bespomoćnosti te zabrinutosti zbog mogućega neuspjeha čime, svoju kognitivnu aktivnost usmjeravaju na sadržaje nevažne za zadatak (Sarason, 1980; Wine, 1971).

Ispitna anksioznost uglavnom nastaje u predškolskoj i ranoj školskoj dobi (Arambašić, 1988). Najčešće su razlog tome separacijski strah ili posljedice mnogobrojnih neuspjeha.

Ukoliko uspjeh u školi nije u skladu s očekivanjima roditelja, anksioznost se povećava. Kod nekih učenika ispitna anksioznost se može pojaviti tek u srednjoj školi ili na fakultetu, što se može tumačiti kao dolazak u novu sredinu gdje su nastavni sadržaji kompleksniji te su veće socijalne posljedice zbog neuspjeha. Istraživanja su pokazala da je ispitna anksioznost glavni ometajući čimbenik na svim akademskim razinama, od osnovne škole pa sve do visokih škola (Sarason, 1984; prema Birrenbaum i Nasser, 1994).

1.3. Socijalna anksioznost

Socijalna anksioznost se odnosi na značajan strah ili anksioznost od jedne ili više socijalnih situacija (socijalne interakcije, promatranje, izlaganje pred drugima) u kojima je pojedinac izložen mogućnosti da ga drugi procjenjuju (APA, 2013). Jedan je od najčešćih anksioznih poremećaja i četvrti najčešći psihijatrijski poremećaj, sa životnom prevalencijom u rasponu od 3 % do 13 % (Leahy, Holland i McGinn, 2014). Rezultati istraživanja pokazuju da 13.3% ljudi tijekom života osjeća pretjerani strah da će se poniziti u socijalnoj situaciji, da će drugi uočiti njihove simptome anksioznosti i odbaciti ih te da će biti negativno procijenjeni (Kessler i sur., 1994; prema Barlow, 2004).

Socijalna fobija obično počinje u adolescenciji ili mlađoj odrasloj dobi, a tijekom ove bolesti obično je vrlo kroničan (Hollander i Simeon, 2006). Početak simptoma je katkad akutan, nakon ponižavajućeg socijalnog iskustva, no mnogo češće ima šaljajući početak tijekom više mjeseci ili godina i bez nekog jasnog precipitirajućeg događaja. Otprilike polovica bolesnika oporavi se nakon 25. godine života. Prediktori lošije prognoze bolesti su: početak prije 8. godine života, komorbidni psihijatrijski poremećaji, niža razina obrazovanja i više simptoma kod početne prosudbe. Prevalencija socijalne anksioznosti u općoj populaciji u Europi iznosi 2.3%, dok je u SAD-u 7 – 13% (APA, 2013). Međutim, prevalencija je veća kod mlađih, nego kod starijih dobnih skupina (Kessler i sur., 2005). Kessler i suradnici (2005) ističu kako je prosječna dob u kojoj se najčešće javljaju prvi simptomi socijalne anksioznosti 13 godina starosti.

Razlikujemo dva tipa socijalnog straha karakteristična za socijalnu anksioznost, a to su strah od procjene drugih ljudi i anksioznost u socijalnim interakcijama (Mattick i Clarke, 1998; prema Komadina, Juretić, Živčić-Bećirević, 2013). Osobe povišenog straha od procjene

drugih ljudi doživljavaju anksioznost kada ih drugi ljudi promatraju, kao i pri samom očekivanju istoga, dok osobe koje osjećaju anksioznost u socijalnim interakcijama doživljavaju značajnu neugodu u situacijama u kojima su u interakciji s drugim ljudima.

Mnogi socijalni strahovi mogu dovesti do kronične obeshrabrenosti, socijalne izolacije i onesposobljavajućih radnih i međuljudskih problema (Hollander i Simeon, 2006). Također, socijalna anksioznost može prethoditi depresiji kod mladih (Cole, Peeke, Martin, Truglio i Seroczynski, 1998)

Dell'Osso, Abelli, Pini i sur. (2014) nalaze da čak 28,6 % studenata postiže visok rezultat na ljestvici socijalne anksioznosti. Premda je javni nastup uobičajena akademska aktivnost, socijalna se anksioznost kod studenata najčešće manifestira upravo u obliku straha od javnog izlaganja koji nerijetko ometa obavljanje zadataka i umanjuje njihova akademska postignuća.

Etiologiji socijalne anksioznosti mogu doprinijeti biološki, socijalni i psihološki čimbenici. Istraživanja blizanaca upućuju na heritabilnost socijalne anksioznosti 30 – 50% (Kendler, Karkowski i Prescott, 1999). Također, utvrđeno je da djeca koja pokazuju znakove socijalne anksioznosti češće imaju i roditelje s istim poremećajem. Međutim, istraživanja pokazuju da mnogi pojedinci s biološkim predispozicijama za socijalnu anksioznost ipak ne razviju poremećaj (Rapee i Spence, 2004). Teorije socijalnog učenja naglašavaju ulogu loših iskustava u socijalnim interakcijama (kritiziranje, odbacivanje i ismijavanje) te nedostatak dobrog modela koji bi dijete poučio adaptivnim strategijama suočavanja u stresnim socijalnim situacijama pri javljanju socijalne anksioznosti.

1.4. Povezanost roditeljstva i anksioznosti

Dosadašnji istraživački nalazi klasičnih modela roditeljstva upućuju na pozitivnu povezanost roditeljskog prihvatanja, podrške te privrženosti s različitim indikatorima adolescentske prilagodbe (Tokić, 2008; Žizak, 1993). S druge strane, odbacivanje od strane roditelja predviđa pojavu raznih problema kod adolescenata, uključujući anksioznost.

Visoko kvalitetni odnosi s roditeljima povezani su sa širom mrežom socijalne podrške koja čini mlade ljudi zadovoljnima (Riggio, 2004). Djeca koja osjećaju da ih roditelji podržavaju i prihvataju manje su sklona razviti simptome socijalne anksioznosti. Ona su svjesna da se, u slučaju stresnih situacija, uvijek mogu obratiti članovima svoje obitelji.

Međutim, pretjerana kontrola ili odbacivanje djeteta te anksioznost roditelja mogu doprinijeti socijalnoj anksioznosti (Festa i Ginsburg, 2011).

Roditelji anksiozne djece značajno potiču djetetovu opreznost i izbjegavanje rizika, pružaju im informacije o mogućim negativnim ishodima što čini djecu još zabrinutijima (Dadds, Barret, Rapee i Ryan, 1996). Također, skloni su izražavati sumnju u djetetovu kompetentnost, nagrađivati ih za izbjegavanje i povlačenje te biti pretjerano restriktivni i dominirajući u svojim odgojnim metodama, što ograničava razvoj autonomije i pozitivne samoeфикаsnosti djece. Negativne poruke koje dijete dobiva od roditelja formiraju njegov kognitivni stil, umanjuju samopoštovanje te povećavaju osjećaj bespomoćnosti.

Rezultati istraživanja povezanosti anksioznosti i percipiranog roditeljskog prihvaćanja – odbijanja pokazali su kako je percepcija majčina i očeva prihvaćanja i odbijanja statistički značajno povezana s anksioznošću dječaka i djevojaka, s tim da su djevojke nešto anksioznije od dječaka (Ruševljan, Buljan Flander i Krmek, 2009). Najznačajniji prediktor za anksioznost dječaka se pokazalo nediferencirano odbijanje oca. Također, kao značajan prediktor pokazala se i varijabla toplina – prihvaćanje majke. Na osnovi roditeljskih postupaka objašnjeno je 14.9% varijance anksioznosti.

U istraživanju odnosa između anksioznosti i percipiranog roditeljskog ponašanja kod učenika osnovne škole (Buljan, 2015), dobiveni rezultati su pokazali kako su sve subskele anksioznosti značajno povezane jedino s dimenzijom Restriktivne kontrole roditelja, odnosno što je veća restriktivna kontrola roditelja, učenici pokazuju više znakova anksioznosti.

Svrha ovog istraživanja bila je detaljnije istražiti odnos između odrednica roditeljskog ponašanja te ispitne i socijalne anksioznosti. Dobiveni rezultati mogu poslužiti znanstvenicima u daljnjim istraživanjima, ali isto tako i roditeljima u stjecanju uvida o učincima koje određena ponašanja mogu imati na dijete.

2. Cilj i problemi

Cilj provedenog istraživanja je utvrditi postoje li spolne razlike u simptomima ispitne i socijalne anksioznosti kod srednjoškolaca te utvrditi u kolikoj mjeri spol, percipirani stilovi roditeljstva i dimenzije percipiranog roditeljskog ponašanja mogu predvidjeti izraženost simptoma ispitne i socijalne anksioznosti.

1. PROBLEM

Utvrđiti postoji li statistički značajna razlika između djevojaka i mladića u izraženosti simptoma ispitne i socijalne anksioznosti.

Hipoteza: Očekuje se kako će djevojke pokazivati izraženije simptome ispitne i socijalne anksioznosti od mladića.

2. PROBLEM

Utvrđiti doprinos spola, percipiranih stilova roditeljstva i dimenzija percipiranog roditeljskog ponašanja u predviđanju simptoma ispitne i socijalne anksioznosti kod srednjoškolaca.

Hipoteza: Očekuje se statistički značajni doprinos spola, percipiranih stilova roditeljstva i dimenzija percipiranog roditeljskog ponašanja u predviđanju simptoma ispitne i socijalne anksioznosti kod srednjoškolaca, pri čemu izraženije simptome ispitne i socijalne anksioznosti imaju osobe ženskog spola, djeca autoritarnih roditelja te djeca koja roditelje percipiraju visoko na dimenziji restriktivne kontrole.

3. Metoda

3.1. Sudionici

U provedenom istraživanju sudjelovalo je 287 učenika drugih i trećih razreda opće gimnazije u Zagrebu u dobi od 15 do 18 godina ($M = 16.51$; $SD = 0.55$). Ženskih sudionika bilo je 212 (73.9%), dok je muških sudionika bilo 75 (26.1%).

3.2. Instrumenti

Upitnik ispitne anksioznosti (Test Anxiety Inventory, TAI; Spielberger, Gonzalez, Taylor, Algaze i Anton, 1978, prema Arambašić 1985) se sastoji od 20 čestica te je konstruiran za mjerenje individualnih razlika u ispitnoj anksioznosti kao situacijsko-specifičnoj crti ličnosti. Sastoji se od dvije podljestvice, zabrinutost ("*Kad trebam polagati važan ispit, jako se brinem kako ću ga položiti*") i emocionalnost ("*Kad polažem važan ispit, osjećam se vrlo tjeskobno*"), od kojih svaka obuhvaća po 10 pitanja. Sudionici odgovaraju na način da na ljestvici Likertova tipa od četiri stupnja (0 - nikad, 1 - ponekad/rijetko, 2 - često, 3 - jako često/gotovo stalno) označe u kojoj se mjeri sadržaj tvrdnji odnosi na njih u različitim situacijama na ispitu. Rezultat na testu može biti određen kao rezultat na podljestvicama te kao ukupni rezultat. U provedenom istraživanju, korišten je ukupan rezultat. Teoretski raspon kreće se od 0 do 60. Viši ukupni rezultat ukazuje na izraženiju ispitnu anksioznost. U istraživanju Juretić (2008), faktorskom analizom na zajedničke faktore s Oblimin-rotacijom, potvrđena je jednodimenzionalna struktura upitnika, uz visoku pouzdanost – Cronbach alfa za Upitnik ispitne anksioznosti kao crte ličnosti .92, a za Upitnik ispitne anksioznosti kao stanja u ispitnoj situaciji .94. U provedenom istraživanju $\alpha = .94$ što ukazuje na visoku pouzdanost.

Ljestvica anksioznosti u socijalnim interakcijama (Social Interaction Anxiety Scale - SIAS) i *Ljestvica socijalne fobije* (Social Phobia Scale - SPS) (Mattick i Clarke, 1998, prema Juretić, 2008) obuhvaćaju dvije vrste socijalnih strahova: strah od interakcije u parovima ili grupama (npr. "*Teško mi je razgovarati s drugim ljudima*") i strah od toga da nas druge osobe promatraju ili pomno istražuju (npr. "*U dizalu se osjećam napeto ako me drugi ljudi gledaju*"). Obje ljestvice imaju 20 čestica. Odgovori se boduju na ljestvici Likertova tipa od pet stupnjeva (0 – nimalo karakteristično ili istinito za mene, 1 – djelomično karakteristično ili istinito za mene, 2 – umjereno karakteristično ili istinito za mene, 3 – vrlo karakteristično ili istinito za mene, 4 – jako/u potpunosti karakteristično ili istinito za mene). Zbrajanjem odgovora na svim česticama dobiva se ukupni rezultat koji može varirati od 0 do 80 na svakoj

ljestvici. Viši ukupni rezultat upućuje na izraženiju anksioznost u socijalnim interakcijama, odnosno na izraženiju socijalnu fobiju. U istraživanju Juretić (2008) dobivena je visoka pouzdanost tipa unutarnje konzistencije ljestvica. Cronbach alpha za Ljestvicu anksioznosti u socijalnim interakcijama iznosi .90, a za Ljestvicu socijalne fobije .92, što je u skladu s rezultatima koje su dobili drugi autori (Mattick i Clarke, 1998; Heimberg i Becker, 2002). U provedenom istraživanju Cronbach alfa za Ljestvicu anksioznosti u socijalnim interakcijama iznosi .90 te za Ljestvicu socijalne fobije .91 što ukazuje na visoku pouzdanost.

Upitnik percipiranih stilova roditeljstva (Perceived Parenting Styles Survey; McClun i Merrell, 1998, prema Raboteg-Šarić, Merkaš i Majić, 2011) mjeri percepciju adolescenata o ponašanju njihovih roditelja s obzirom na tri roditeljska odgojna stila (Baumrind, 1991). Adolescenti procjenjuju ponašanje svojih roditelja na nominalnoj skali koja se sastoji od tri kategorije (šest rečenica po kategoriji), a svaka kategorija predstavlja jedan roditeljski odgojni stil (permisivni, autoritativni i autoritarni stil). Nakon čitanja svih rečenica, adolescenti trebaju odabrati samo jednu kategoriju koja najbolje opisuje ponašanje njihovih roditelja. Sudionici se zasebno izjašnjavaju o tome koja skupina rečenica najbolje opisuje njihovu majku, a koja skupina rečenica njihovog oca. Za potrebe ovog istraživanja varijabla je transformirana u tzv. *dummy* varijablu kako bi se mogla upotrijebiti kao prediktor u regresijskoj analizi, na način da je autoritativni stil roditeljstva referentna grupa.

Upitnik roditeljskog ponašanja (URP-29; Keresteš, Brković, Kuterovac-Jagodići Greblo, 2008) mjeri procjenu ponašanja roditelja i omogućuje izražavanje rezultata za tri globalne dimenzije roditeljskog ponašanja: roditeljska podrška (RP), restriktivna kontrola (RK) i popustljivost (P). Postoje četiri forme Upitnika roditeljskog ponašanja, dvije za roditeljske samoprocjene (majke – M i oca – O) te dvije za dječje procjene roditeljskog ponašanja (odvojeno za majku –DM i oca – DO). U ovom istraživanju korištene su posljednje dvije forme dječje procjene roditeljskog ponašanja.

Upitnik se sastoji od 29 čestica grupiranih u sedam teorijski pretpostavljenih podljestvica: Toplina (T) – 4 čestice, odnosi se na pokazivanje ljubavi, prihvaćanje, bliskost (npr. "*Moja mama/Moj tata pokazuje mi da me voli*"), Autonomija (A) – 4 čestice, odnosi se na poštovanje djetetova izbora i uvažavanje njegove psihološke neovisnosti (npr. "*Moja mama/Moj tata potiče me da mislim svojom glavom*"), Intruzivnost (I) – 4 čestice, odnosi se na pokušaje upravljanja djetetovim osjećajima, kritiziranje i izazivanje ljutnje (npr. "*Moja*

mama/Moj tata previše me o svemu ispituje"), Roditeljsko znanje (RZ) – 4 čestice, odnosi se na nadzor i poznavanje djetetovih aktivnosti (npr. *"Moja mama/Moj tata obično zna kada ću u školi pisati test ili odgovarati"*), Popustljivost (POP) – 3 čestice, odnosi se na popuštanje djetetovim željama i zahtjevima (npr. *"Moja mama/Moj tata popustljiv/a je prema meni"*), Induktivno rezoniranje (IR) – 5 čestica, odnosi se na discipliniranje korištenjem objašnjenja i jasnog argumentiranja (npr. *"Moja mama/Moj tata objašnjava mi razloge zbog kojih postavlja pravila"*) i Kažnjavanje (K) – 5 čestica, odnosi se na grube postupke kažnjavanja poput vikanja i tjelesnih kazni (npr. *"Moja mama/Moj tata više kad se loše ponašam"*) (Keresteš i sur., 2012). Ovih sedam podljestvica pripada trima globalnim dimenzijama roditeljskog ponašanja: 1. Roditeljska podrška – Toplina, Autonomija, Roditeljsko znanje i Induktivno rezoniranje, 2. Restriktivna kontrola – Intruzivnost, Kažnjavanje i 3. Popustljivost.

Dimenzije ovog upitnika se podudaraju s dimenzijama roditeljskog ponašanja (emocionalnost, bihevioralna i psihološka kontrola) utvrđene u ranijim istraživanjima provedenim najvećim dijelom u SAD-u (Schaefer, 1965; Barber, 1996; Barber i sur., 2005; sve prema Keresteš i sur., 2012). Dimenzija roditeljske podrške sadrži 17 čestica koje obuhvaćaju aspekte roditeljskog ponašanja koji definiraju istoimenu dimenziju i u istraživanjima američkih autora (toplinu i autonomiju), ali i aspekte roditeljskog ponašanja koji su u američkim istraživanjima definirali dimenziju bihevioralne kontrole (roditeljsko znanje i induktivno rezoniranje). Dimenzija restriktivne kontrole sastoji se od 9 čestica te se dobro poklapa s dimenzijom psihološke kontrole te uključuje aspekte roditeljskog ponašanja intruzivnosti i kažnjavanja. Dimenzija popustljivosti sastoji se od tri čestice te obuhvaća mali dio dimenzije bihevioralne kontrole.

Zadatak djeteta je da na ljestvici Likertovog tipa od četiri stupnja (1 – uopće nije točno za nju/njega, 2 – nije baš točno za nju/njega, 3 – dosta je točno za nju/njega, 4 – u potpunosti je točno za nju/njega) procijeni u kojoj mjeri su opisana roditeljska ponašanja karakteristična za njezinog/njegovog oca i majku. Zbrajanjem odgovora na svim česticama dobiva se ukupni rezultat koji može varirati od 29 do 116. Viši rezultat ukazuje na veću izraženost pojedine podljestvice. Rezultati na podljestvicama formiraju se kao prosjeci na odgovarajućim česticama. Pouzdanost tipa unutarnje konzistencije (Cronbach alfa) za rezultate na dimenzijama URP-29 kreće se od .67 do .89. U svim formama, najvišu pouzdanost ima dimenzija Roditeljska podrška (od .82 do .89). Zadovoljavajuća razina pouzdanosti utvrđena je i za podljestvice upitnika, uz Cronbachove alfe od .60 do .81 (Keresteš i sur., 2012).

U ovom istraživanju pouzdanost iznosi:

Tablica 1. *Pouzdanost unutarnje konzistencije (Cronbachov alfa koeficijent) podljestvica i dimenzija URP-29*

Podljestvica/dimenzija upitnika	Procjena djeteta	
	α	α
	Otac	Majka
Toplina	.85	.84
Autonomija	.75	.77
Roditeljsko znanje	.78	.75
Induktivno rezoniranje	.79	.71
Kažnjavanje	.66	.68
Intruzivnost	.67	.76
Roditeljska podrška	.88	.86
Restriktivna kontrola	.76	.80
Popustljivost	.77	.74
Ukupni rezultat	.79	.72

Napomena: Popustljivost je istovremeno jedna od sedam podljestvica upitnika URP-29 i zasebna globalna dimenzija roditeljskog ponašanja

Iz tablice 1 vidljivo je da se dobivene pouzdanosti za podljestvice upitnika kreću od .66 do .88 što ukazuje na zadovoljavajuće razine pouzdanosti.

Socio-demografski podaci

Uz navedene upitnike, prikupljeni su podaci o spolu, dobi i prosjeku ocjena tijekom srednjoškolskog obrazovanja.

3.3. Postupak

Prije provedbe samog istraživanja, tražena je dozvola institucije, odnosno odobrenje ravnatelja te stručnih suradnika. Nakon dobivene dozvole, učenicima su podijeljeni obrasci za pismenu suglasnost roditelja/skrbnika ukoliko pristaju da njihovo dijete sudjeluje u istraživanju.

Istraživanje je provedeno grupno, na početku nastavnog sata psihologije, u 10 razrednih odjeljenja. Neposredno prije provedbe istraživanja, tražen je obaviješteni pristanak sudionika za sudjelovanje uz objašnjenje da je sudjelovanje u istraživanju dobrovoljno, anonimno te da imaju mogućnost odustajanja od istraživanja (Prilog 1). Obrazložena je svrha istraživanja te je naglašeno kako će se rezultati koristiti isključivo za potrebe izrade diplomskog rada. Prije ispunjavanja upitnika, dana je opća uputa, a prije rješavanja svake pojedine skale, dana je uputa u pisanom obliku. Korištene su dvije verzije upitnika, za djevojke i mladiće. Vrijeme za ispunjavanje upitnika bilo je 10-15 minuta.

4. Rezultati

Zbog visoke pozitivne povezanosti anksioznosti u socijalnim interakcijama i socijalne fobije ($r = .72, p < .001$) u daljnjim su analizama te dvije mjere zbrojene i uprosječene u jednu varijablu – socijalnu anksioznost (raspon rezultata varira od 0 do 80, pri čemu viši rezultat znači višu socijalnu anksioznost; $\alpha = .94$). Uz to, Heimberg i Becker (2002, prema Juretić, 2008) preporučuju da se ove dvije mjere koriste zajedno što dodatno opravdava navedeni postupak. U tablici 2 slijedi prikaz deskriptivnih podataka za sve varijable.

Tablica 2. Prikaz deskriptivnih podataka i Kolmogorov Smirnov testa za ispitnu anksioznost, socijalnu anksioznost, dimenzije roditeljskog ponašanja i stilove roditeljstva ($N = 287$)

			<i>M</i>	<i>C</i>	<i>SD</i>	<i>Min</i>	<i>Maks</i>	<i>K-S</i>
Ispitna anksioznost			27.6	26	12.46	3	58	0.06*
Soc. anksioznost			19.9	17.5	12.08	0	65.5	0.12**
Roditeljsko ponašanje	Toplina	Otac	3.2	3.3	0.69	1.3	4	0.14**
		Majka	3.5	3.8	0.56	1.5	4	0.20**
	Autonomija	Otac	3.3	3.5	0.64	1.3	4	0.16**
		Majka	3.5	3.5	0.57	1.3	4	0.18**
	Intruzivnost	Otac	1.9	1.8	0.62	1	4	0.13**
		Majka	2.3	2.3	0.74	1	4	0.11**
	Roditeljsko znanje	Otac	2.3	2.3	0.77	1	4	0.09**
		Majka	2.9	3	0.71	1	4	0.12**
	Popustljivost	Otac	2.5	2.3	0.70	1	4	0.10**
		Majka	2.4	2.3	0.67	1	4	0.11**
	Induktivno rezoniranje	Otac	2.5	2.6	0.73	1	4	0.08**
		Majka	2.9	3	0.61	1	4	0.07**
	Kažnjavanje	Otac	1.6	1.4	0.52	1	3.6	0.16**
		Majka	1.7	1.6	0.56	1	4	0.14**
			<i>f</i>	<i>%</i>				
Stilovi roditeljstva	Permisivni	Otac	57	19.9				
		Majka	23	8.0				
	Autoritativni	Otac	196	68.3				
		Majka	235	81.9				
	Autoritarni	Otac	24	8.4				
		Majka	26	9.1				

Napomena: $p < .05^*$; $p < .01^{**}$.

Iz tablice 2 vidljivo je da sudionici iskazuju nižu do umjerenu ispitnu anksioznost te nisku socijalnu anksioznost. Na dimenzijama percipiranog roditeljskog ponašanja u prosjeku pokazuju više vrijednosti za dimenzije topline, autonomije, umjerene vrijednosti za dimenzije roditeljsko znanje, popustljivost i induktivno rezoniranje, te niže do umjerene vrijednosti za dimenzije intruzivnost i kažnjavanje. Vezano uz stilove roditeljstva, najviše sudionika percipira vlastite roditelje autoritativnima. Očevi se naspram majki češće percipiraju

permisivnima, majke naspram očeva češće autoritativnima, dok se oba roditelja podjednako često percipiraju autoritarnima.

Također, testirana je normalnost raspodjela Kolmogorov-Smirnov testom, pri čemu je iz tablice 2 vidljivo da raspodjela rezultata na svim varijablama statistički značajno odstupa od normalnosti ($p < .05$). Odnosno varijable ispitna i socijalna anksioznost, očeva i majčina intruzivnost, očevo roditeljsko znanje, popustljivost majke, očevo i majčino kažnjavanje imaju pozitivno asimetričnu raspodjelu, dok varijable očeve i majčine topline, očeve i majčine autonomije, majčino roditeljsko znanje, popustljivost oca i očevo i majčino induktivno rezoniranje imaju negativno asimetričnu raspodjelu. Iako je riječ o asimetričnim raspodjelama, koeficijenti asimetrije na svim varijablama većinom ne prelaze +/- 1 što ukazuje da je riječ o blago asimetričnim raspodjelama te da ne postoje ekstremnija odstupanja u asimetričnosti (Bulmer, 1979). Zbog navedenog može se smatrati kako preduvjet o normalnosti raspodjele za provedbu parametrijske statistike nije bitno narušen, zbog čega je moguće korištenje parametrijske statistike u daljnjim analizama, tj. t-testa i hijerarhijske regresijske analize.

Kako bi se odgovorilo na prvi istraživački problem, tj. utvrdile spolne razlike u simptomima ispitne i socijalne anksioznosti proveden je nezavisni t-test čiji su rezultati prikazani u tablici 3. Što se tiče preduvjeta za provedbu t-testa, kao što je već rečeno, ne postoje ekstremnija odstupanja od normalnosti raspodjela varijabli i homogenosti varijanci, tj. varijance su homogene i za ispitnu ($F(285) = 3.00, p = .08$) i za socijalnu anksioznost ($F(285) = 2.67, p = .10$).

Tablica 3. Prikaz razlika u izraženosti simptoma ispitne i socijalne anksioznosti s obzirom na spol ($N = 287$)

	Spol	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>t</i>
Ispitna anksioznost	Muški	75	21.3	11.00	-5.38*
	Ženski	212	29.9	12.19	
Socijalna anksioznost	Muški	75	15.7	10.24	-3.63*
	Ženski	212	21.4	12.34	

Napomena: $p < .001^*$.

Iz tablice 3 može se vidjeti kako je dobivena statistički značajna razlika u izraženosti simptoma ispitne ($t(285) = -5.38, p < .001$) i socijalne anksioznosti ($t(285) = -3.63, p < .001$) s obzirom na spol, tako da djevojčice naspram dječaka imaju izraženije simptome ispitne i socijalne anksioznosti.

Kako bi se odgovorilo na drugi istraživački problem i utvrdilo koliko blokovi (1) spol, (2) stilovi roditeljstva i (3) dimenzije percipiranog roditeljskog ponašanja objašnjavaju varijance ispitne i socijalne anksioznosti kod srednjoškolaca provedene su dvije hijerarhijske regresijske analize čiji su rezultati prikazani u tablicama 5 i 6, prije kojih slijedi prikaz povezanosti među svim varijablama u tablici 4.

S obzirom na to da je varijabla stilovi roditeljstva mjerena na nominalnoj skali, transformirana je u tzv. *dummy* varijablu kako bi se mogla upotrijebiti kao prediktor u regresijskoj analizi i to tako da je autoritativni stil roditeljstva referentna grupa (kodirano 0 u obje *dummy* varijable).

Kao što je vidljivo iz tablice 4 ispitna anksioznost je statistički značajno nisko pozitivno povezana sa spolom srednjoškolaca, autoritarnim roditeljskim stilom majke, očevom i majčinom intruzivnošću, očevim i majčinim roditeljskim znanjem, induktivnim rezoniranjem majke te očevim i majčinim kažnjavanjem ($p < .05$). Dakle, što je viša intruzivnost i roditeljsko znanje oca i majke, induktivno rezoniranje majke te očevo i majčino kažnjavanje to je viša ispitna anksioznost. Uz to, djevojke naspram mladića te pojedinci koji percipiraju majke autoritarnima naspram autoritativnima iskazuju višu ispitnu anksioznost. S druge strane nije dobivena statistički značajna povezanost ispitne anksioznosti i permisivnog roditeljskog stila oca i majke, autoritarnog roditeljskog stila oca, topline, autonomije i popustljivosti oca i majke te očevog induktivnog rezoniranja.

Socijalna anksioznost je statistički značajno nisko pozitivno povezana sa spolom srednjoškolaca, autoritarnim roditeljskim stilom oca i majke te očevim i majčinim kažnjavanjem. Dakle, što je više očevo i majčino kažnjavanje to je viša socijalna anksioznost. Uz to, djevojke naspram mladića te pojedinci koji percipiraju roditelje (i oca i majku) autoritarnima naspram autoritativnima iskazuju više socijalne anksioznosti. Nadalje, socijalna anksioznost je statistički značajno nisko negativno povezana s toplinom, autonomijom i intruzivnošću oca i majke ($p < .05$). Drugim riječima, što je manja toplina, autonomija i intruzivnost oca i majke to je socijalna anksioznost veća i obrnuto. S druge strane, nije dobivena statistički značajna povezanost socijalne anksioznosti i permisivnog roditeljskog stila oca i majke, roditeljskog znanja, popustljivosti i induktivnog rezoniranja oca i majke ($p > .05$).

Tablica 4. Prikaz povezanosti prediktora spola, stilova roditeljstva i dimenzija percipiranog roditeljskog ponašanja s kriterijima ispitne i socijalne anksioznosti (N = 265)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19
Ispitna anksioznost	.31**	.08	.05	.03	.17**	-.06	.00	-.03	-.06	.22**	.23**	.14**	.21**	.09	.02	.07	.15**	.14**	.17**
Socijalna anksioznost	.21**	.03	.15**	.07	.16**	-.18**	-.17**	-.13*	-.25**	-.24**	-.28**	-.02	.00	-.01	.02	.01	-.03	.30**	.24**
1		-.08	-.04	-.06	.03	-.01	.06	-.02	.01	-.03	.02	.08	.18**	.22**	.05	-.07	-.06	-.13*	.00
2			-.15**	.07	.09	-.14**	-.15**	-.24**	-.16**	-.13*	.24**	-.25**	-.09	.35**	.08	-.31**	-.03	-.15**	.08
3				.17**	-.01	-.24**	-.13*	-.22**	-.17**	.29**	.06	-.21**	-.12*	-.19**	.01	-.02	-.11*	.31**	.05
4					-.09	-.13*	-.08	-.09	-.14**	.12*	.08	-.17**	-.18**	.07	.22**	.00	-.13**	.06	.05
5						-.03	-.42**	-.04	-.51**	-.01	.33**	.01	-.17**	.01	-.16**	-.04	-.13*	.08	.39**
6							.45**	.59**	.31**	-.29**	-.23**	.45**	.33**	.05	-.12*	.32**	.19**	-.23**	-.09
7								.33**	.68**	-.11*	-.42**	.25**	.49**	-.01	.14**	.21**	.31**	-.15**	-.29**
8									.39**	-.14**	-.13*	.48**	.23**	-.02	-.02	.49**	.29**	-.12*	-.06
9										-.11*	-.35**	.27**	.45**	.01	.14**	.22**	.44**	-.16**	-.29**
10											.38**	-.08	-.11*	-.14**	.14**	.26**	.03	.51**	.26**
11												-.22**	-.21**	.07	-.08	-.02	.07	.29**	.54**
12													.50**	-.02	-.12*	.32**	.15**	-.09	-.04
13														-.02	-.03	.15**	.23**	-.17**	-.08
14															.28**	-.14**	-.06	-.26**	-.08
15																-.02	-.03	.03	-.16**
16																	.49**	.24**	.06
17																		.08	.08
18																			.47**

Napomena: $p < .01^{**}$; $p < .05^{*}$; 1-spol; 2-permisivni otac; 3-autoritarni otac; 4-permisivna majka; 5-autoritarna majka; 6-toplina otac; 7-toplina majka; 8-autonomija otac; 9-autonomija majka; 10-intruzivnost otac; 11-intruzivnost majka; 12-roditeljsko znanje otac; 13-roditeljsko znanje majka; 14-popustljivost otac; 15-popustljivost majka; 16-induktivno rezoniranje otac; 17-induktivno rezoniranje majka; 18-kažnjavanje otac; 19-kažnjavanje majka.

Tablica 5. Hijerarhijska regresijska analiza predviđanja ispitne anksioznosti (N=265)

		1. korak		2. korak		3. korak	
		β	p	β	p	β	P
Prvi blok: Spol	Spol ^b	.31	<.001	.32	<.001	.28	<.001
Drugi blok: Stilovi roditeljstva	Permisivni otac			.10	.08	.11	.08
	Autoritarni otac			.07	.26	.03	.66
	Permisivna majka			.04	.47	.08	.16
	Autoritarna majka			.16	.01	.16	.02
Treći blok: Dimenzije percipiranog roditeljskog ponašanja	Toplina otac					-.08	.31
	Toplina majka					.09	.30
	Autonomija otac					.002	.98
	Autonomija majka					-.13	.14
	Intruzivnost otac					.16	.04
	Intruzivnost majka					.11	.15
	Rod. znanje otac					.15	.05
	Rod. znanje majka					.21	.01
	Popustljivost otac					.05	.42
	Popustljivost majka					-.02	.76
	I. rezoniranje otac					-.07	.41
	I. rezoniranje majka					.19	.01
	Kažnjavanje otac					.13	.08
Kažnjavanje majka					-.08	.29	
		$R^2 = .09$		$R^2 = .14$		$R^2 = .30$	
		$F = 27.39$		$\Delta R^2 = .04$		$\Delta R^2 = .16$	
		$p < .001$		$F = 3.15$		$F = 4.05$	
				$p = .02$		$p < .001$	

Napomena: ^b Spol je kodiran 1 = muški; 2 = ženski.

Iz tablice 5 može se vidjeti kako je setom od tri bloka prediktora (spol, stilovi roditeljstva i dimenzije percipiranog roditeljskog ponašanja) objašnjeno 30% varijance ispitne anksioznosti. Statistički značajan doprinos objašnjenju varijance ispitne anksioznosti imaju sva tri bloka prediktora, tj. spol ($R^2 = .09$, $p < .001$), stilovi roditeljstva ($R^2 = .04$, $p = .02$) i dimenzije percipiranog roditeljskog ponašanja ($R^2 = .16$, $p < .001$). Statistički značajnim prediktorima ispitne anksioznosti pokazali su se spol, majčin autoritarni stil roditeljstva, intruzivnost oca, majčino i očevo roditeljsko znanje i induktivno rezoniranje majke, pri čemu je spol ($\beta = .28$, $p < .001$) naj snažniji prediktor ispitne anksioznosti te ga slijedi majčino roditeljsko znanje ($\beta = .21$, $p = .01$), induktivno rezoniranje majke ($\beta = .19$, $p = .01$), majčin autoritarni roditeljski stil i intruzivnost oca ($\beta = .16$, $p = .02$; $\beta = .16$, $p = .04$) te očevo roditeljsko znanje na samom rubu statističke značajnosti ($\beta = .15$, $p = .05$).

Tablica 6. Hijerarhijska regresijska analiza predviđanja socijalne anksioznosti (N=265)

		1. korak		2. korak		3. korak	
		β	p	B	p	β	p
Prvi blok: Spol	Spol ^b	.21	<.001	.22	<.001	.23	<.001
Drugi blok: Stilovi roditeljstva	Permisivni otac			.05	.38	.05	.50
	Autoritarni otac			.15	.01	.04	.57
	Permisivna majka			.07	.26	.05	.46
	Autoritarna majka			.16	.01	.04	.63
Treći blok: Dimenzije percipiranog roditeljskog ponašanja	Toplina otac					-.08	.33
	Toplina majka					.03	.76
	Autonomija otac					.01	.91
	Autonomija majka					-.22	.02
	Intruzivnost otac					.04	.61
	Intruzivnost majka					.15	.07
	Rod. znanje otac					.07	.35
	Rod. znanje majka					.12	.11
	Popustljivost otac					-.02	.79
	Popustljivost majka					.03	.68
	I. rezoniranje otac					-.02	.81
	I. rezoniranje majka					.04	.58
Kažnjavanje otac					.25	.002	
Kažnjavanje majka					-.04	.63	
		$R^2 = .05$		$R^2 = .10$		$R^2 = .24$	
		$F = 12.68$		$\Delta R^2 = .06$		$\Delta R^2 = .14$	
		$p < .001$		$F = 4.09$		$F = 3.17$	
				$p = .003$		$p < .001$	

Napomena: ^b Spol je kodiran 1 = muški; 2 = ženski.

Iz tablice 6 može se vidjeti kako je istim setom od tri bloka prediktora (spol, stilovi roditeljstva i dimenzije percipiranog roditeljskog ponašanja) objašnjen nešto manji postotak varijance socijalne anksioznosti, tj. 24%. Statistički značajan doprinos objašnjenju varijance socijalne anksioznosti imaju sva tri bloka prediktora, tj. spol ($R^2 = .05$, $p < .001$), stilovi roditeljstva ($R^2 = .06$, $p = .003$) i dimenzije percipiranog roditeljskog ponašanja ($R^2 = .14$, $p < .001$). Statistički značajnim prediktorima socijalne anksioznosti pokazali su se spol, majčina autonomija i očevo kažnjavanje ($p < .05$). Naj snažniji prediktor socijalne anksioznosti je očevo kažnjavanje ($\beta = .25$, $p = .002$) nakon kojeg slijedi spol ($\beta = .23$, $p < .001$) i majčina autonomija ($\beta = -.22$, $p = .02$). Uz to, zanimljivo je za primijetiti kako su očev i majčin autoritarni stil roditeljstva u drugom koraku bili statistički značajni prediktori socijalne anksioznosti nakon čega su, uvođenjem prediktora dimenzija percipiranog roditeljskog ponašanja, izgubili na važnosti i prestali biti statistički značajni prediktori.

5. Rasprava

Cilj istraživanja bio je utvrditi postojanje spolnih razlika u simptomima ispitne i socijalne anksioznosti kod srednjoškolaca te se nastojalo utvrditi u kolikoj mjeri spol, percipirani stilovi roditeljstva i dimenzije percipiranog roditeljskog ponašanja mogu predvidjeti izraženost simptoma ispitne i socijalne anksioznosti.

Rezultati istraživanja su pokazali kako djevojke naspram mladića imaju izraženije simptome ispitne i socijalne anksioznosti što je u skladu s prijašnjim istraživačkim nalazima (Ruševljan, Buljan Flander i Krmek, 2009). Walsh, Stewart i McLaughlin (2004) dobili su rezultate koji pokazuju da djevojke tijekom djetinjstva izvještavaju o većem broju anksioznih simptoma za razliku od mladića te da se spolne razlike produbljuju tijekom razdoblja adolescencije. Istraživanja pokazuju kako između mladića i djevojaka postoje razlike u stilu suočavanja sa stresnim situacijama (Nolen-Hoeksema, Girgus i Seligman, 1992). Mladići će nastojati potisnuti misli o stresnom događaju, dok će djevojke koristiti ruminacijski stil suočavanja te će više ovisiti o podršci roditelja i vršnjaka. Ruminacijski stil suočavanja uključuje ponavljano razmišljanje o događaju ili vlastitom ponašanju, što ometa proces aktivnog suočavanja i rješavanja problema. Lewinsohn, Gotlib i Lewinsohn (1998) navode kako su djevojke dvostruko ugroženije za razvoj anksioznih poremećaja od mladića.

Rezultati povezanosti ispitne i socijalne anksioznosti s dimenzijama percipiranog roditeljskog ponašanja pokazali su kako djeca koja roditelje procjenjuju visoko na dimenzijama intruzivnosti, kažnjavanja i roditeljskom znanju te čije su majke visoko na induktivnom rezoniranju iskazuju višu ispitnu anksioznost. Također, djeca koja roditelje percipiraju visoko na kažnjavanju iskazuju višu socijalnu anksioznost. Dobiveni rezultati su u skladu s prijašnjim nalazima koji ukazuju da pretjerana psihološka kontrola (kažnjavanje i intruzivnost) onemogućuje proces individualizacije, dovodi do razvoja psihološke zavisnosti te se razvija nepovjerenje u vlastiti identitet i ideje (Vizler, 2004). Festa i Ginsburg (2011) su u svome istraživanju također utvrdili povezanost pretjerane kontrole i odbacivanja, odnosno manjka prihvaćanja od strane roditelja sa socijalnom anksioznošću. Djeca koja procjenjuju roditelje visoko na toplini i autonomiji pokazuju nižu socijalnu anksioznost što potvrđuje prijašnje nalaze koji ukazuju da djeca koja imaju pozitivan emocionalan odnos s majkom pokazuju visoku samoregulaciju i samopoštovanje koji jačaju emocionalni i socijalni razvoj

djeteta te potiče mehanizme pozitivnog socijalnog funkcioniranja (Rohner i Brinter, 2002). Ukoliko djeci nedostaje prihvaćanje, pažnja i ljubav od strane roditelja može doći do manifestacije u raznim oblicima problema u ponašanju, anksioznosti, nesigurnosti, slici o sebi te lošem školskom postignuću (Rohner i Rohner, 1980; prema Klarin, 2006). Djeca preplavljena negativnim osjećajima pokazuju nezadovoljstvo i neprijateljstvo u svim socijalnim okruženjima što im onemogućuje formiranje kvalitetnih prijateljskih odnosa, što rezultira negativnom socijalnom kompetencijom (Barber i sur., 2005). Nadalje, djeca koja percipiraju roditelje visoko na dimenziji intruzivnosti pokazuju nižu socijalnu anksioznost. Dosadašnja istraživanja pokazuju kako pretjerana psihološka kontrola onemogućuje proces individualizacije te dovodi do razvoja psihološke zavisnosti, umjesto autonomije te se razvija nepovjerenje u vlastiti identitet i ideje (Vizler, 2004). Međutim, za što uspješniju socijalizaciju, potreban je određeni stupanj regulacije ponašanja (Macuka, 2007).

Uzimajući u obzir stilove roditeljstva, djeca autoritarnih roditelja pokazuju visoku socijalnu anksioznost, dok djeca autoritarnih majki pokazuju visoku ispitnu anksioznost. Rezultati su u skladu s literaturom koja govori kako su kod djece autoritarnih roditelja koji u odgoju koriste puno cinizma, grubosti i vrijeđanja, prevladavajući osjećaji straha, nepovjerenja, neiskrenosti te lažnog poštovanja (Pernar, 2010). Također, takva djeca su nezadovoljna, povučena i nepovjerljiva (Tokić, 2008). Autoritarni stil oca nije se pokazao povezanim s ispitnom anksioznošću, što nije bilo za očekivati s obzirom na dosadašnju literaturu. Naime, djeca kritike i negativne poruke upućene od strane majke lakše prihvaćaju nego kada ih uputi otac (Milkie, 1997). Također, Chorpita i sur. (1996) su utvrdili kako anksiozna i depresivna djeca dobivaju više negativnih poruka od oca te da općenito procjenjuju značajnijim ono što im govore očevi od poruka koje im šalju majke.

Ono što se pokazalo povezanim s ispitnom anksioznošću, ali ne i sa socijalnom jesu procjene roditelja na dimenzijama roditeljskog znanja i induktivnog rezoniranja majke. Nalaz da ispitna anksioznost raste s porastom roditeljskog znanja možemo povezati s činjenicom da se djeca trude ostvariti uspjeh u školi u skladu s očekivanjima roditelja. Ukoliko uspjeh u školi nije u skladu s očekivanjima roditelja, anksioznost se povećava (Arambašić, 1988). Također, rezultati idu u prilog nalazima koji ističu kako prečvrsta kontrola djetetovog ponašanja može dovesti do smanjene motivacije za postizanjem uspjeha (Klarin, 2006). Iako

majke često djeci pružaju podršku i bliskost, u komunikaciji često potiču grižnju savjest i osjećaj krivnje, čime povećavaju njihovu nesamostalnost (Aunola i Nurmi, 2005).

S druge strane procjene na dimenzijama topline i autonomije povezane su sa socijalnom anksioznošću dok s ispitnom nisu. Objašnjenje ovakvih nalaza možemo naći u teoriji socijalnog učenja koja pri javljanju socijalne anksioznosti naglašava loša iskustva u socijalnim interakcijama (kritiziranje, odbacivanje i ismijavanje) te nedostatak modela od kojeg bi dijete naučilo adaptivne strategije suočavanja u stresnim situacijama (Rapee i Spence, 2004).

Ono što se nije pokazalo povezanim ni s ispitnom ni sa socijalnom anksioznošću jesu permissivni stil roditelja, procjene na dimenzijama popustljivosti te očevom induktivnom rezoniranju. Rezultati su u skladu s očekivanjima s obzirom da roditelji permissivnog stila daju djeci postavljaju male zahtjeve i provode slabu kontrolu, ali daju veliku toplinu i potporu (Čudina-Obradović i Obradović, 2002) koje jačaju dječji emocionalni i socijalni razvoj (samoregulaciju i visoko samopoštovanje) te potiču mehanizme pozitivnog socijalnog funkcioniranja (Rohner i Brinter, 2002).

Hijerarhijskom regresijskom analizom provjerili smo mogućnost predikcije ispitne i socijalne anksioznosti kod srednjoškolaca na temelju spola, percipiranog stila roditeljstva te dimenzija percipiranog roditeljskog ponašanja. Spol se pokazao kao najbolji prediktor ispitne anksioznosti. Zatim, majčino roditeljsko znanje, induktivno rezoniranje majke, majčin autoritarni stil, intruzivnost oca te naposljetku očevo roditeljsko znanje. Što je veće majčino roditeljsko znanje, induktivno rezoniranje majke, intruzivnost oca te očevo roditeljsko znanje to je veća ispitna anksioznost. Također, djevojke naspram mladića te pojedinci koji percipiraju majke autoritarnima naspram autoritativnima iskazuju višu ispitnu anksioznost.

Kao značajni prediktori socijalne anksioznosti pokazali su se očevo kažnjavanje na prvom mjestu, spol na drugom te majčina autonomija na trećem mjestu. Što je veće očevo kažnjavanje, viša je socijalna anksioznost. Nadalje, djevojke naspram mladića pokazuju višu socijalnu anksioznost. Što je veća autonomija majke, to je socijalna anksioznost manja.

Ono što se ističe kao zanimljiva činjenica je to što su očev i majčin autoritarni stil roditeljstva u drugom koraku bili statistički značajni prediktori socijalne anksioznosti nakon čega su, uvođenjem prediktora dimenzija percipiranog roditeljskog ponašanja, izgubili na

važnosti i prestali biti statistički značajni prediktori. Razlog tome može biti to što su pri procjeni roditeljskog stila procjenjivali stil roditelja kao skup više navedenih ponašanja, dok su u procjeni dimenzija percipiranog roditeljskog ponašanja imali priliku pridati važnost svakom segmentu roditeljskog ponašanja zasebno.

Kao prvi nedostatak istraživanja ističe se primjena prigodnog uzorka. S obzirom da je sudjelovalo svega 287 učenika, od čega je bilo samo 75 mladića, ne možemo ga smatrati reprezentativnim, što nam onemogućuje uopćavanje rezultata na populaciju srednjoškolaca. Također, s obzirom da nam je omogućeno provođenje istraživanja samo u drugim i trećim razredima, nismo bili u prilici ispitati sve generacije od prvog do četvrtog razreda. Za buduća istraživanja predlažemo provedbu u više škola na svim generacijama kako bi se mogao istražiti i povezanost s dobi djece te drugim okolnostima s kojima se djeca susreću u srednjoj školi (prilagodba na novu okolinu i profesore, pripreme za državnu maturu, odabir budućeg zanimanja i sl.). Isto tako, s obzirom na mali broj muških sudionika nisu ispitivane spolne razlike pri procjeni roditeljskih stilova odgoja i dimenzija roditeljskog ponašanja te njihovoj povezanosti s ispitnom i socijalnom anksioznošću, što je također jedna od implikacija za buduća istraživanja. Nadalje, u istraživanju su sudjelovali učenici opće gimnazije. U budućim istraživanjima bi se mogle istražiti razlike djece koje pohađaju gimnazije i djece koje pohađaju strukovne i trogodišnje škole. Također, pri obradi rezultata bila su izostavljena djeca koja nemaju oba roditelja. Njihovi rezultati mogli bi se iskoristiti u istraživanju koja bi uključivala djecu samohranih roditelja, uz veći broj sudionika.

Budući da su sudionici u istraživanju bili dobrovoljci, valja napomenuti kako rezultatima treba pristupiti s oprezom. Naime, ponašanje dobrovoljaca nije se pokazalo svojstveno cjelokupnoj populaciji te se ne može uopćavati na šire društvene skupine (Rosenthal i Rosnow, 1989; prema Milas, 2005). Dobrovoljci su u odnosu na nedobrovoljce značajno različiti prema naobrazbi (imaju bolje obrazovanje), društvenoj klasi (pripadaju višoj klasi), inteligenciji (imaju višu inteligenciju), potrebi za odobravanjem (imaju veću potrebu za odobravanjem) i društveniji su. Iako je istraživanje bilo anonimno, može se pretpostaviti kako su neki sudionici prilikom ispunjavanja upitnika davali socijalno poželjne odgovore.

Zbog korištene metodologije prilikom provedbe istraživanja te obrade rezultata, možemo donijeti zaključke samo o povezanosti ispitivanih konstrukata ili njihovom zajedničkom pojavljivanju, ali ne i o njihovoj uzročno-posljedičnoj vezi.

Dobiveni nalazi mogu poslužiti školskim stručnjacima koji rade s adolescentima kao polazište u pripremi edukativnih radionica za roditelje usmjerene na smanjenje anksioznosti djevojaka i mladića putem informiranja o povezanosti roditeljskih stilova i ponašanja s anksioznosti. S obzirom na očitu važnost roditeljskog ponašanja kod anksioznosti adolescenata, ovi nalazi mogu biti poticaj školskim psiholozima za organiziranje roditeljskih sastanaka s ciljem uvida u djelotvorne odgojne postupke i ponašanja (npr. postavljanje granica, emocionalni i socijalni razvoj adolescenata, važnost uloge roditelja u prilagodbi adolescenata na srednju školu, uspješna komunikacija i komunikacijske vještine i sl.). Također, psiholozi mogu iskoristiti dobivena saznanja u individualnom radu s djevojkama i mladićima, koja im mogu olakšati razumijevanje anksioznosti i njene pozadine.

6. Zaključak

Rezultati provedeni na uzorku srednjoškolaca pokazali su kako djevojke naspram mladića imaju izraženije simptome ispitne i socijalne anksioznosti.

Hijerarhijskom regresijskom analizom utvrđeno je kako blokovi prediktora (spol, stilovi roditeljstva, dimenzije percipiranog roditeljskog ponašanja) objašnjavaju 30% varijance ispitne, a 24% socijalne anksioznosti. Kao najsnažniji prediktor ispitne anksioznosti pokazao se spol, zatim majčino roditeljsko znanje, induktivno rezoniranje majke, majčin autoritarni roditeljski stil, intruzivnost oca te očevo roditeljsko znanje. Što je veće majčino roditeljsko znanje, induktivno rezoniranje majke, intruzivnost oca te očevo roditeljsko znanje to je veća ispitna anksioznost. Također, djevojke naspram mladića te pojedinci koji percipiraju majke autoritarnima naspram autoritativnima iskazuju višu ispitnu anksioznost.

Najsnažniji prediktor socijalne anksioznosti je očevo kažnjavanje, zatim spol te majčina autonomija. Što je veće očevo kažnjavanje, viša je socijalna anksioznost. Što je veća autonomija majke, to je socijalna anksioznost manja.

Dobiveni nalazi važni su za stručnjake u radu s adolescentima i njihovim roditeljima kojima se pružaju saznanja koja im mogu olakšati razumijevanje anksioznosti i pružiti im polazište za edukaciju roditelja.

7. Literatura

- American Psychiatric Association (2013). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Fifth Edition*. Arlington, VA: American Psychiatric Association.
- Arambašić, L. (1988). Anksioznost u ispitnim situacijama – pregled istraživanja. *Revija za psihologiju*, 18(1-2), 91-113.
- Arambašić, L. (1985). *Dječja emocionalna nestabilnost i strah od ispitivanja u školi*. Magistarski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Aunola, K. i Nurmi, J-E. (2005). The Role of Parenting Styles in Children's Problem Behaviour. *Child Development*, 76(6), 1144-1159.
- Barber, B.K., Olsen, J.E. i Shagle, S.C. (1994). Associations between parental psychological and behavioral control and youth internalizes and externalized behaviors. *Child Development*, 65, 1120-1136.
- Barber, B.K., Stolz, H.E. i Olsen, J.A. (2005). Parental support, behavioral control, and psychological control: Assessing relevance across time, method, and culture. *Monographs of the Society for Research in Child Development*, 70(4), 1-147.
- Barlow, D.H. (2004). *Anxiety and Its Disorders. The nature and Treatment of Anxiety and Panic. Second Edition*. New York: Guilford Press.
- Baumrind, D. (1991.). The influence of parenting style on adolescent competence and substance use. *Journal of Early Adolescence*, 11, 56-95.
- Birrenbaum, M. i Nasser, F. (1994). On the relationship between test anxiety and test performance. *Measurement & Evaluation in Counseling & Development*, 27, 293-302.
- Bornstein, M. H. (ur.). (2002.). *Handbook of Parenting (2e). Volume 1: Children and Parenting*. Mahwah, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Buljan, L. (2015). *Odnos između anksioznosti i percipiranog roditeljskog ponašanja kod učenika osnovne škole*. Diplomski rad. Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu.
- Bulmer, M.G. (1979). *Principles Of Statistics*. New York: Dover Publications, Inc.
- Cole, D. A., Peeke, L. G., Martin, J. M., Truglio, R. i Seroczynski, A. D. (1998). A Longitudinal Look at the Relation Between Depression and Anxiety in Children and Adolescents. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 66(3), 451-460.
- Collins, W.A. i Rusell, G. (1991). Mother–child and father–child relationship in middle childhood and adolescence: A developmental analysis. *Developmental Review*, 11(2), 99-136.
- Čudina-Obradović, M. i Obradović, J. (2006). *Psihologija braka i obitelji*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.

- Čudina-Obradović, M. i Obradović, J. (2002). Potpora roditeljstvu: izazovi i mogućnosti. *Revija za socijalnu politiku*, 10(1), 45-68.
- Dadds M.R., Barret P.M., Rapee R.M. i Ryan S. (1996). Family process and child anxiety and aggression: an observational analysis. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 24(6), 715-734.
- Darling, N. i Steinberg, L. (1993.). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin*, 113(3), 487-496.
- Dell' Osso L, Abelli M, Pini S i sur. (2014). Dimensional assessment of DSM-5 social anxiety symptoms among university students and its relationship with functional impairment. *Neuropsychiatr Dis Treat*, 10, 1325-32.
- Dykeman, B.F. (1994). The effects of motivational orientation, self-efficacy and feedback condition on test anxiety. *Journal of Instructional Psychology*, 21, 114-120.
- Erceg, M. (2014). *Uloga obrazovnih aspiracija i očekivanja te ponašanja roditelja u objašnjenju perfekcionizma njihove djece*. Neobjavljeni diplomski rad. Zadar: Odsjek zapsihologiju Sveučilišta u Zadru.
- Festa, C.C. i Ginsburg, G.S (2011). Parental and Peer Predictors of Social Anxiety in Youth. *Child Psychiatry and Human Development*, 42, 291-306.
- Glasgow, K., Dornbusch, S., Troyer, L., Steinberg, L. i Ritter, P. (1997). Parenting styles, dysfunctional attributions, and adolescent outcomes in diverse groups. *Child Development*, 67, 507-529.
- Hollander, E. i Simeon, D. (2006). *Anksiozni poremećaji*. Jastrebarsko: Naklada slap.
- Hong, E. (1998). Differential stability of individual differences in state and trait test anxiety. *Learning and Individual Differences*, 10, 51-69.
- Juretić, J. (2008). Socijalna i ispitna anksioznost te percepcija samoefikasnosti kao prediktori ishoda ispitne situacije. *Psihologijske teme*, 17(1), 15-36.
- Kendler, K. S., Karkowski, L. M. i Prescott, S. A. (1999). Fears and phobias: Reliability and heritability. *Psychological Medicine*, 29, 539-553.
- Keresteš, G., Brković, I., Kuterovac Jagodić, G. i Greblo, Z. (2012). Razvoj i validacija upitnika roditeljskog ponašanja. *Suvremena psihologija*. 15(1), 23-42.
- Keresteš, G. (2002). *Dječje agresivno i prosocijalno ponašanje u kontekstu rata*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Kessler, R. C., Berglund, P., Demler, O., Jin, R., Merikangas, K. R. i Walters, E. E. (2005). Lifetime Prevalence and Age-of-Onset Distributions of DSM-IV Disorders in the National Comorbidity Survey Replication. *Arch Gen Psychiatry*, 62(6), 593-602.
- Klarin, M. (2006). *Razvoj djece u socijalnom kontekstu*. Zagreb: Naklada Slap.

- Komadina, T., Juretić, J. i Živčić-Bećirević, I. (2013). Uloga socijalne anksioznosti, samootvaranja i doživljavanja pozitivnih emocija u objašnjenju kvalitete prijateljskih odnosa kod studenata. *Psihologijske teme*, 22, 51-68.
- Leahy, R.L., Holland, S.J. i McGinn, L.K. (2014). *Planovi tretmana i intervencije za depresiju i anksiozne poremećaje*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Lewinsohn, P.M., Gotlib, I.H. i Lewinsohn, M. (1998). Gender differences in anxiety disorders and anxiety symptoms in adolescents. *Journal of Abnormal Psychology*, 107, 109-117.
- Macuka, I. (2007). Uloga dječje percepcije roditeljskoga ponašanja u objašnjenju internaliziranih i eksternaliziranih problema. *Društvena istraživanja*, 6, 1179-1202.
- Maccoby, E. E. i Martin, J. A. (1983). Socialization in the context of the family: Parent-child interaction. U: Mussen, P. H. i Hetherington, E. M. (ur.), *Handbook of child psychology: Vol. 4. Socialization, personality, and social development* (4th ed.). New York: Wiley, str. 1-101.
- McDonald, A. (2001). The Prevalence and Effects of Test Anxiety in School Children. *Educational Psychology*, 21, 89-102.
- Milas, G. (2005). *Istraživačke metode u psihologiji i drugim društvenim znanostima*. Jastrebarsko: Naklada Slap.
- Nolen-Hoeksema S., Girgus, J.S. i Seligman, M.E.P. (1992). Predictors and consequences of childhood depressive symptoms. A 5-year Longitudinal Study. *Journal of Abnormal Psychology*, 101, 405-422.
- Pernar, M. (2010). Roditeljstvo. *Medicina Fluminensis*, 46(3), 255-260.
- Raboteg-Šarić, Z., Merkaš, M. i Majić, M. (2011). Nada i optimizam adolescenata u odnosu na roditeljski odgojni stil. *Napredak*, 152(3-4), 373-388.
- Rapee, R. M. i Spence, S. H. (2004). The etiology of social phobia: Empirical evidence and an initial model. *Clinical Psychology Review*, 24, 737-767.
- Riggio, H.R. (2004). Parental marital conflict and divorce, parent-child relationships, social support, and relationship anxiety in young adulthood. *Personal Relationships*, 11, 99-114.
- Rohner, R. P. (2004). The acceptance-rejection syndrome. Universal correlates of parental acceptance-rejection. *American Psychologist*, 58, 830-840.
- Rohner, R. i Britner, P. (2002). Worldwide mental health correlates of parental acceptance rejection: Review of cross-cultural and intracultural evidence. *Cross-Cultural Research*, 36, 16-47.
- Rueter, M. A. i Conger, R. D. (1998.). Reciprocal influences between parenting and adolescent problem solving behavior. *Developmental Psychology*, 34, 1470-1482.

- Ruševljan, A., Buljan Flander, G. i Krmek, M. (2009). Percepcija roditeljskog prihvaćanja odbijanja i prilagodba djece srednjoškolske dobi. *Klinička psihologija*, 2(1-2), 39-52.
- Sarason, I.G. (1980). *Test Anxiety: Theory, Research, and Applications*. Hillsdale: Lawrence Erlbaum Associates, Inc.
- Shaw, R., Wood, S. (2009). *Epidemija popustljivog odgoja*. Zagreb: V.B.Z.
- Spielberger, C.D. i Vagg, P.R. (1995). Test Anxiety: A Transactional Process Model. U: C.D. Spielberger i P.R. Vagg (Ur.), *Test Anxiety: Theory, Assessment, Treatment* (3-14). Washington: Taylor & Francis.
- Tokić, A. (2008). Suvremene spoznaje u istraživanju povezanosti roditeljstva i adolescentske prilagodbe. *Društvena istraživanja*, 17(6), 1133-1155.
- Vizler, J. (2004). *Povezanost percepcije roditeljskog ponašanja i sramežljivosti i asertivnosti školske djece*. Neobjavljeni diplomski rad. Zagreb: Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
- Walsh, T., Stewart, S.H. i McLaughlin, E. (2004). Gender differences in Childhood Anxiety Sensitivity Index (CASI) dimensions. *Journal of Anxiety Disorders*, 18, 695- 706.
- Wine, J.D. (1971). Test anxiety and direction of attention. *Psychological Bulletin*, 76, 92-104.
- Žižak, A. (1993). Relacije roditeljskog odgojnog stila i socioemocionalnog statusa djece. *Kriminologija i socijalna integracija*, 1(1), 107-115.

8. Prilozi

Prilog 1.

OBAVIJEŠTENI PRISTANAK za sudjelovanje u diplomskom istraživanju

Dragi učenici,

trenutno sudjelujete u istraživanju koje se povodi u sklopu izrade diplomskog rada Marine Grgić, studentice psihologije na Hrvatskim studijima Sveučilišta u Zagrebu koji se bavi proučavanjem nekih odrednica roditeljstva te doživljavanja i ponašanja učenika u različitim školskim situacijama.

Molimo vas da pažljivo pročitate ovaj obrazac za pristanak za sudjelovanje u kojem se objašnjava što istraživanje uključuje. Ukoliko vam bilo koji dio ovog obrasca nije jasan molimo vas da se obratite ispitivaču da vam to objasni. Vaše sudjelovanje u ovom ispitivanju je dobrovoljno i u bilo kojem trenutku možete prekinuti sudjelovanje bez posljedica ili objašnjenja. Kako bi se osigurala vaša anonimnost i zaštitio identitet, na obrascima se nalaze jedinstveni identifikacijski brojevi (šifre) te se osim prilikom pristanka, neće tražiti vaše ime i prezime. Nikakve informacije o vama neće biti otkrivene drugima bez vašeg dopuštenja. Kada se rezultati istraživanja objave, neće se koristiti niti otkriti bilo kakve informacije koje uključuju otkrivanje podataka vašeg identiteta, već će rezultati biti prikazani grupno. Ukoliko vas budu zanimali rezultati provedenog istraživanja možete se javiti na niže naveden kontakt.

Ukoliko se odlučite sudjelovati u ovom istraživanju od vas će se tražiti da potpišete ovaj obrazac i naznačite datum.

U istraživanju sudjeluju učenici srednjih škola te traje 10-15 minuta. Ovo istraživanje ne uključuje nikakav rizik. Sve dodatne informacije možete dobiti na: marina.grgic77@gmail.com.

Suglasnost za sudjelovanje u istraživanju

1. Potvrđujem da sam dana _____ 2017. godine u Zagrebu pročitala Obavijest za sudionika za znanstveno istraživanje pod nazivom „*Roditeljstvo i socijalna i ispitna anksioznost kod srednjoškolaca*“, te sam imala/imao priliku postavljati pitanja.

2. Razumijem da je sudjelovanje dobrovoljno i da se iz sudjelovanja mogu povući u bilo koje vrijeme, bez navođenja razloga i bez ikakvih posljedica za zdravstveno stanje ili pravni status.

3. Pristajem da se rezultati dobiveni istraživanjem mogu koristiti u znanstvene svrhe, isključivo anonimno.

4. Želim i pristajem sudjelovati u navedenom znanstvenom istraživanju.

Vlastoručni potpis: _____